

EKONOMİ GÜVENLİĞİ VE TİCARET SAVAŞLARI BAĞLAMINDA ABD-ÇİN REKABETİNİN ANALİZİ*

Analysis of US-China Competition in the Context of Economic Security and Trade Wars

Bilal KARABULUT**

Şafak OĞUZ***

Öz

Ekonomi güvenliği tarihsel süreçte devletlerin ulusal güvenliklerinin ayrılmaz bir parçası olmuştur. Fakat ekonominin bir güvenlik sektörü olarak, özerk bir biçimde ele alınması göreceli olarak yeni bir gelişmedir. Kuşkusuz bu gelişmede küreselleşme sürecinin ve bu süreç nedeniyle ortaya çıkan güvenliği yeniden düşünme sürecinin önemli bir etkisi vardır. Ekonomi güvenliğiyle ilişkili önemli konu başlıklarından biri de son yıllarda sıklıkla dile getirilen ticaret savaşları olgusudur. Özellikle ABD'de Trump yönetiminin iktidara gelmesiyle birlikte ticaret savaşları olgusu ön plana çıkmıştır. Bu çalışmada da ekonomi güvenliği ve ticaret savaşları, serbest ticaret ve korumacılık politikaları üzerinden ve ABD-Çin Rekabeti örneğinden hareketle analiz edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Ekonomi Güvenliği, Ticaret Savaşları, Serbest Ticaret, Korumacılık, ABD-Çin Rekabeti.*

Abstract

Economic security has been an integral part of the national security of states in the historical process. But the autonomous handling of the economy as a security sector is a relatively new development. Undoubtedly, the globalization process and the process of rethinking security arising from this process have an important effect on this development. One of the important topics related to economic security is the phenomenon of trade wars, which has been frequently mentioned in recent years. Especially in the US, with the coming of power of Trump administration, the phenomenon of trade wars came to the fore. In this context, in this study, economic security and trade wars are analyzed through free trade and protectionism policies and with the example of US-China Competition.

Keywords: *Economic Security, Trade Wars, Free Trade, Protectionism, US-China Rivalry.*

---

* **Makale Geliş Tarihi:** 29.09.2022 **Yayına Kabul Tarihi:** 25.11.2022

** Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, e-posta: bilal.karabulut@hbv.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4751-6165.

*** Doç. Dr., Kapadokya Üniversitesi İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, e-posta: safakoguz76@yahoo.com.tr, ORCID: 0000-0001-6758-175X.

EKONOMİ GÜVENLİĞİ VE TİCARET SAVAŞLARI BAĞLAMINDA ABD-ÇİN REKABETİNİN ANALİZİ

GİRİŞ

Soğuk Savaş'ın sona ermesi, hiç kuşkusuz güvenlik alanında önemli yapısal dönüşümleri beraberinde getirmiştir. İki kutuplu dünya düzeninin tek kutuplu hâle gelmesi ve bunun sonucunda ABD Başkanı George Bush'un (1991) ilan ettiği "Yeni Dünya Düzeni" artık hemen her alanda değişim ve dönüşümler yaşanacağına sinyalini vermektedir. Bireyler, devletler ve uluslararası örgütler artık yeni bir dünyada, yepyeni bir güvenlik ortamı içindeydiler. Bundan dolayı, çoğu devlet ve NATO gibi uluslararası örgütler güvenlik anlayışlarında önemli güncellemeler yapmışlardır. Yeni tehditlerin ortaya çıkmasında ve yeni bir güvenlik anlayışının şekillenmesinde Soğuk Savaş'ın sona ermesinin önemli bir rolü vardır. Ama bundan daha önemli bir gelişme yani küreselleşme, yeni güvenlik ortamını şekillendirmiştir.

Eskiden beri varlığını devam ettiren küreselleşme sürecinin ivme kazanması ve tüm dünya sathına yayılma imkânı bulması yeni bir güvenlik anlayışının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Çevre güvenliği, birey güvenliği, siber güvenlik, enerji güvenliği gibi askeri olmayan güvenlik sektörleri, yeni güvenlik anlayışı içinde önemli alanlar haline gelmeye başlamıştır. Özellikle Kopenhag Okulu tarafından ortaya konan yeni güvenlik anlayışı içindeki en önemli sektörlerden biri de ekonomi güvenliğidir.

Ekonomi olgusu, uluslararası ilişkilerin en temel konularından biridir. Tarihsel süreçte devletler arası mücadelenin temelinde büyük ölçüde ekonomik tabanlı paylaşım sorunun olduğu bilinmektedir. Fakat ekonominin bir güvenlik sektörü olarak, müstakil bir çalışma alanına dönüşmesi göreceli olarak yeni bir durumdur. Ekonomi güvenliği çok boyutlu ve çok katmanlı bir yapıya sahiptir ve inter-disipliner bir çalışma alanıdır. Uluslararası ilişkiler, siyaset bilimi, iktisat, güvenlik, strateji, sosyoloji ve coğrafya gibi çok farklı disiplinler farklı perspektiflerden ekonomi güvenliği çalışmalarına katkı yapmaktadırlar. Ekonomi güvenliği dendiği zaman konu aktör düzeyinde de farklı algılara sahiptir. Birey,

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

toplumsal grup, devlet, bölge ya da uluslararası düzlemde ekonomi güvenliği analizleri yapılabilir. Konu devlet düzeyinde ele alınıyorsa bu durumda da gelişmemiş/geri bırakılmış, az gelişmiş ve gelişmiş ülkeler bağlamında bir kategorik ayırma daha gidilebilir. Çalışmada ekonomi güvenliği devlet düzeyinde ele alınmış ve bu doğrultuda gelişmiş ülkelerin ekonomi güvenliği algısına odaklanılmıştır. Özellikle ABD-Çin küresel hegemonik mücadelesi örneklem olarak seçilerek, çalışmada bu örneklem üzerinden hareketle ticaret savaşları kavramı analiz edilmektedir. Ticaret savaşlarının odağında yer alan serbest ticaret-korumacılık rekabeti üzerinden gelişmiş devletlerin ekonomi güvenliği anlayışları ortaya konmaya çalışılmaktadır.

Küreselleşme süreciyle birlikte değişen ve dönüşen uluslararası yapının, istisnai durumlar dışında, geleneksel konvansiyonel savaşları bir dış politika aracı olmaktan büyük ölçüde çıkardığı söylenebilir. Her ne kadar iki ya da daha fazla devlet arasında savaş çıkma ihtimali her zaman var olsa da bu istisnai durumlar her geçen gün azalmaktadır. Devletler artık doğrudan çatışma yerine dolaylı mücadele yöntemleri ile rakip devletleri zayıflatma politikaları izlemektedirler. Ekonomi güvenliği bu nedenle önemli bir güvenlik sektörü haline gelmiştir. Geleneksel savaşlardan öte ticaret savaşları söylemi güçlenmeye başlamış ve ulusal güvenliğe yönelik tehditler daha çok ekonomi merkezli olmaya başlamıştır.

Savaş ve terörizm gibi geleneksel tehditler, askeri güvenlik sektörünün günümüzde de önemli bir güvenlik alanı olmasına sebebiyet vermektedir. Fakat ekonomi güvenliği ve ticaret savaşları gibi olgular da askeri güvenlik sektörü gibi alanlarla kıyaslandığında önemini arttıran bir güvenlik alanı olmaya başlamıştır. Bundan dolayı artık çoğu devlet ulusal güvenlik tehditleri içinde ekonomi tabanlı tehditlere daha çok yer vermektedir. Son yıllarda geleneksel korumacılık araçlarının yeniden devreye sokulması ve ekonomik milliyetçilik anlayışını yansıtan ekonomi politikalarının devreye sokulması, bu durumun en somut göstergelerinden biridir.

EKONOMİ GÜVENLİĞİ VE TİCARET SAVAŞLARI BAĞLAMINDA ABD-ÇİN REKABETİNİN ANALİZİ

Bu kapsamda çalışmanın birinci bölümünde ekonomi güvenliği olgusu kavramsal ve kuramsal açıdan ele alınmıştır. Kopenhag Okulu ve özellikle bu okulun en önemli temsilcisi sayılan Barry Buzan'ın yaklaşımları üzerinden yeni güvenlik anlayışı ortaya konmaya çalışılmıştır. Ekonomi güvenliği de yeni güvenlik anlayışı içinde yer alan önemli güvenlik sektörlerinden biri olarak incelenmiştir. Çalışmanın, "Serbest Ticaret ve Korumacılık Politikaları Bağlamında Ekonomi Güvenliği ve Ticaret Savaşları" başlığını taşıyan ikinci bölümünde korumacılık olgusunun tarihsel gelişimi özellikle merkantilizm üzerinden ele alınmış ve günümüzde ortaya çıkan (yeni) korumacılık anlayışı, ticaret savaşlarının önemli bir aracı olarak analiz edilmiştir. Çalışmanın nihai aşamasında korumacılık akımının yeniden ortaya çıkmasıyla birlikte sıklıkla dile getirilmeye başlanan ticaret savaşları söylemi, ABD-Çin küresel rekabeti üzerinden ortaya konmaya çalışılmıştır.

Bu bağlamda özellikle son yirmi yılda iki ülkenin ekonomik verileri üzerinden karşılaştırmalı bir analiz yapılmıştır. Ayrıca ABD-Çin rekabetinin temelde ekonomi tabanlı bir hegemonik mücadele olmakla birlikte, bu rekabete etki eden siyasi, askeri ve kültürel güç unsurlarının da bütüncül bir yaklaşımla analizlere dâhil edilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur.

YENİ GÜVENLİK ANLAYIŞI VE EKONOMİ GÜVENLİĞİ

İnsanoğlunun varoluşundan itibaren ekonomik ve ticari ilişkiler toplumsal hayatın odak noktasında olmuştur. Bireysel, toplumsal, ülkesel, bölgesel ya da küresel düzeyde ekonomik konular her dönemde ikili ya da çok taraflı ilişkilerin temel belirleyicilerden biri olmuştur. Ekonominin insan hayatındaki bu önemli yeri, doğal olarak "paylaşım sorununu" beraberinde getirmekte ve insanlık tarihinde ortaya çıkan en önemli çatışma ve savaşların arka planında her zaman bu paylaşım sorunu yer almaktadır. Birinci ve İkinci Dünya Savaşları bu paylaşım sorununun en somut örnekleridir. Böylesi bir paylaşım sorununun doğal bir sonucu olarak

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

ekonomik hedeflere ulaşmak, devletlerin en öncelikli ulusal stratejileri olmuştur. Yine benzer şekilde sosyal bilimler alanında ortaya konan farklı yaklaşımlar ya da kuramlar da ekonomi temelli bir dünya görüşüyle fikirlerini şekillendirmişlerdir. Liberalizm ve Marksizm bu konuda verilebilecek makro ölçekli yaklaşımlardır. Yine Karşılıklı Bağımlılık yaklaşımı ya da merkez-çevre yaklaşımı gibi daha dar ölçekli yaklaşımların düşünsel arka planında ekonomi temelli sorunsallara cevap bulabilme arayışı vardır. Fakat tüm bunların yanında ekonomi ve güvenlik olguları uzun yıllar birbirinden bağımsız disiplinler olarak kabul edilmiş ve ekonomi güvenliği olgusu göreceli olarak çok geç bir dönemde uluslararası ilişkiler literatüre girmiştir.

Ekonomi güvenliği kavramı ilk kez 1929 Büyük Ekonomik Buhranı sonrası dönemde kullanılmaya başlanmıştır. Kavramın resmi kullanımı 1934 yılında dönemin Amerikan başkanı Franklin D. Roosevelt'in talimatıyla kurulan Ekonomi Güvenliği Komitesi (Committee on Economic Security) ile birlikte olmuştur. Komite ekonomi güvenliğini birey düzeyinde ele almış ve işsizlik gibi tehditlerden bireylerin nasıl korunacağına dair çalışmalar yapmıştır. Ekonomi güvenliği kavramının Birleşmiş Milletler'in resmi belgelerinde yer alması 1985 yılında düzenlenen 40. Genel Kurul'da benimsenen sonuç raporunda ekonomi güvenliğinin de yer alması ile olmuştur.¹ Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İlişkiler Departmanı (United Nations Department of Economic and Social Affairs) da ekonomi güvenliğini şu şekilde tanımlamaktadır:²

"Ekonomi güvenliği, refahın temel taşıdır. Ekonomik istikrar ve bir dereceye kadar öngörülebilirlik, insanların geleceklerini ve çocuklarının geleceğini planlamalarını ve yatırım yapmalarını sağlamaktadır. Ekonomi güvenliği yeniliği teşvik eder, sosyal bağlantıları güçlendirir ve başkalarına/diğer insanlara ve kurumlara güven oluşturur. Gelecekle

1 Alina Ian ioglo-Tatjana Polajeva, "Origin and Definition of the Category of Economic Security of Enterprise", *9. International Scientific Conference Business and Management*, Vilnius 2016, s. 2.

2 "A New Global Deal Must Promote Economic Security", *United Nations*, <https://www.un.org/development/desa/dspd/2021/01/a-new-global-deal-must-promote-economic-security/>, (Erişim Tarihi: 25.02.2022).

EKONOMİ GÜVENLİĞİ VE TİCARET SAVAŞLARI BAĞLAMINDA ABD-ÇİN REKABETİNİN ANALİZİ

ilgili ekonomik endişe ve kaygılar halkın ruhsal ve bedensel sağlığına zarar vermektedir. Yaygın ekonomik güvensizlik halkta hoşnutsuzluk yaratmakta ve siyasi istikrarı tehlikeye atmaktadır. Bu sebepten ötürü ekonomi güvenliği insanların refah duygusunu tatmin eden en temel değerlerden biridir.”

Ekonomi güvenliğine yönelik diğer uluslararası örgütlerin tanım ve yaklaşımlarına bakıldığında Kızılhaç Uluslararası Komisyonu'nun ekonomi güvenliğini; “bireylerin veya toplulukların temel ihtiyaçlarını sürdürülebilir ve onurlu bir şekilde karşılama yeteneği” olarak tanımladığı görülmektedir. Bu tanımlama, bireyin fiziksel ihtiyaçlarına, çevreye ve geçerli kültürel standartlara göre değişebilir. Gıda, barınma, giyim ve hijyen gibi temel ihtiyaçlar ve geçimini sağlamak için gereken temel varlıklar, sağlık ve eğitimle ilgili maliyetler de ekonomi güvenliği içinde değerlendirilmektedir.³

Uluslararası ilişkiler disiplini içinde ekonomi güvenliğinin müstakil bir çalışma alanı olması 1980'li yılların ilk yarısında olmuştur. Geleneksel güvenlik anlayışı devlet merkezli bir dünya görüşünü idealize etmektedir. Askeri tehdit odaklı bu anlayış, askeri olmayan tehditleri güvenlik alanının dışında tutmuştur. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra ortaya çıkan yeni dönemde küreselleşme sürecinin ivme kazanmasıyla birlikte dünya genelinde yaşanan değişim dalgası güvenlik çalışmalarını da etkisi altına almıştır. Bu kapsamda çevre güvenliği, insan güvenliği, enerji güvenliği, siber güvenlik, toplumsal güvenlik, sağlık güvenliği ve ekonomi güvenliği gibi askeri olmayan güvenlik sektörleri ön plana çıkmaya başlamıştır. Aslında bu sektörel güvenlik anlayışı Barry Buzan'ın 1983 yılında yayınlanan *People, States and Fear* adlı yapıtıyla ortaya çıkmıştır.

Barry Buzan'ın öncülük ettiği Kopenhag Güvenlik Çalışmaları Ekolü/Okulu, geleneksel güvenlik anlayışından yeni güvenlik anlayışına geçişte bir köprü vazifesi görmektedir. Buzan, güvenliğin derinleştirilmesi ve

³ “Introduction”, ICRC, <https://www.icrc.org/en/document/introduction-economic-security>, (Erişim Tarihi: 03.03.2022).

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

genişletilmesi gerektiğine vurgu yaparak, sektörel güvenlik anlayışını ortaya koymuştur. Yazara göre güvenlik olgusu; insan/birey güvenliği, ulusal güvenlik ve uluslararası güvenlik olmak üzere üç farklı düzeyde ve askeri güvenlik, toplumsal güvenlik, çevre güvenliği, politik güvenlik ve ekonomi güvenliği şeklinde beş farklı sektörde analiz edilmelidir.⁴

Güvenlik temel olarak; bireylerin, grupların veya devletlerin istikrarlı, öngörülebilir ve korkudan uzak bir hâlde varlıklarını devam ettirebildikleri bir çevresel ortama işaret etmektedir.⁵ Bu tanımda öne çıkan alt kavramlar istikrar, öngörülebilirlik ve korkudan uzak olmaktır. Barry Buzan, tarih boyunca en önemli ve kritik güvenlik sorunsalını, belirsizlik ve korkunun oluşturduğu güvensizlik hissiyatı olarak görmüştür.⁶ Birey düzeyinde somutlaştırılacak olursa, gündelik hayatta insanlar için en öncelikli güvenlik kaygılarından birinin belirsizlik olduğu söylenebilir.

Ekonomik düzeyde bakıldığında, iç ya da dış yatırımcıların en önemli kaygılarının yine belirsizlik olduğu ve kısa, orta ya da uzun vadede önünü göremedikleri, belirsizliklerle dolu ülkelere yatırım yapmak istemedikleri bilinmektedir. Sonuç olarak güvenlik, somut-materyal unsurların ve tehditlerin yanı sıra soyut-algısal bakış açılarını da ihtiva etmektedir. Bu bağlamda ekonomi güvenliğinin ilk spesifik özelliği objektif unsurların yanı sıra subjektif özelliklerin de etkilediği bir alan olmasıdır.

Bunun yanı sıra ekonomi güvenliği temelde iki farklı perspektiften analiz edilebilir. Birinci bakış açısı devlet-merkezli (state-centric), ikincisi insan merkezli (human-centric) dünya görüşüdür. Bu iki yaklaşımdan hangisinin perspektifinin kullanılıyor olduğu, ekonomi güvenliğinin içeriğini de şekillendirmektedir. Bu bağlamda ekonomi güvenliği söz konusu olduğunda iki farklı bakış açısını ayrı ayrı ele almak gerekmektedir.

4 Barry Buzan, *People, States and Fear*, *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*, Harvester Wheatsheaf, New York 1991, s. 363.

5 David Jonathan Brooks, "What is Security: Definition Through Knowledge Categorization", *Security Journal*, 23(3), 2010, s. 226.

6 Buzan, a.g.e., s. 1.

EKONOMİ GÜVENLİĞİ VE TİCARET SAVAŞLARI BAĞLAMINDA ABD-ÇİN REKABETİNİN ANALİZİ

Bu iki bakış açısı biraz daha genişletilirse ekonomi güvenliği analiz düzeyi bakımından birey, toplum, devlet, bölge ve küresel düzlemlerde incelenebilir.

Ekonomi güvenliği birey düzeyinde analiz edildiğinde en geniş anlamı; bir bireyin en temel insani ihtiyaçlarına (gıda, ilaç, temiz su, barınak, eğitim ve giyecek gibi) sahip olabilmesidir. Bu temel ihtiyaçların bir kategori ötesinde bireylerin belirli/düzenli bir işe ve aynı zamanda yaşamını idame ettirebilecek seviyede bir gelir düzeyine sahip olabilmeleridir.⁷ Devlet merkezli bakış açısına göre tanımlandığında ekonomi güvenliği en genel anlamda; bir devletin ulusal gücünü ve ulusal refahını korumak ya da arttırmak adına gerekli olan hammadde, sermaye ve pazarlara sahip olabilmesidir.⁸ Ekonomi güvenliği devlet düzeyinde analiz edildiğinde çoğu zaman ulusal güvenlik kapsamına dâhil edilmektedir.

Ekonomik güç, ulusal güç kapasitesinin yapıtaşı olarak görülmektedir. Küresel analiz düzeyinde sistemin genelini tehdit eden unsurlar akla gelmektedir. Bu tehditlerden ilki, küresel pazarlarda emtianın, sermayenin, insanların ve her türlü ticari faaliyetin serbestçe yapılabilmesinin engellendiği durumlardır. İkinci tehdit unsuru devletlerin iç istikrarsızlıklarından kaynaklanmaktadır. Çünkü bir devlette ortaya çıkabilecek herhangi bir iç istikrarsızlık zincirleme bir reaksiyona dönüşüp, önce bölgesel istikrarı ve ekonomiyi, daha sonrasında tüm küresel ekonomiyi olumsuz yönde etkisi altına alabilmektedir.

Küreselleşme sürecinde artan karşılıklı bağımlılık, serbest piyasa koşullarında yürütülen kapitalist ekonomik sistemin belki de en kırılgan olduğu noktadır. Kapitalizm, bir ülkede ortaya çıkan ekonomik istikrarsızlığın tüm dünyayı etkisi altına aldığı sayısız kriz yaşamıştır. Küresel analiz düzeyinde ekonomi güvenliği içinde değerlendirilebilecek

⁷ Buzan, a.g.e., s. 237-264.

⁸ Barry Buzan vd., *Security: A New Framework for Analysis*, Lynne Rienner Publishers, London 1998, s. 8.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

belli başlı tehditler şu şekilde sıralanabilir: Kapitalizmin yıkıcı/aşırı rekabetçi yapısı, düzensiz ve dengesiz ekonomik büyüme, sürdürülebilirlik adına ekolojik dengeyi bozabilecek faaliyetler,⁹ hızlı ve kontrolsüz nüfus artışı, doğal kaynakların hızla tükenmesi ve israf.¹⁰ Bu tehditler daha da genişletilebilir. Fakat burada önemli olan unsur bir ülkede yaşanan olumsuz durumlar o ülke ile sınırlı kalmamakta ve tüm dünya sathına bir anda yayılmaktadır.

Ekonomi güvenliğine yönelik çok farklı yaklaşımlar vardır. Fakat bunlar temelde dört ana yaklaşım altında ele alınabilir. İlk yaklaşıma göre; ekonomi güvenliği teknolojik silahlara, gelişmiş savunma sistemlerine veya askeri kapasite artırımına ilişkin bir alandır ve askeri gücün maksimize edilmesi ve bu sayede ulusal güvenliği korumak adına sahip olunan araçsal bir değerdir. Diğer bir anlatımla, ekonomi güvenliği alanı askeri güvenlik alanını destekleyen ve güçlendiren bir alan şeklinde değerlendirilmektedir.

İkinci yaklaşım ekonomi güvenliği dendiği zaman; devletlerin doğalgaz, petrol, kömür, altın gibi stratejik önemi olan değerli hammadde kaynaklarına ulaşabilme ve sahip olabilme gücü olarak görmektedir. Bunun yanı sıra ekonomik faaliyetlerinin sekteye uğramasına neden olabilecek her türlü tehdidin ortadan kaldırılması da ekonomi güvenliği içinde ele alınmaktadır. Bu bakış açısı ekonomi güvenliğini enerji güvenliği ile iç içe geçmiş bir olgu olarak değerlendirmektedir.

Üçüncü yaklaşım ekonomi güvenliğini daha geniş ve küresel bir açıdan ele almaktadır. Bu bakış açısına göre küresel düzlemde ortaya çıkabilecek ticari, toplumsal ve ekolojik tehditlerin önlenmesi ekonomi güvenliğinin en temel konusudur. Bu bakış açısına göre ekonominin güçlü olması ve dünya genelinde refahın yaygınlaştırması güvenliğin diğer alanlarında ortaya

⁹ Buzan, a.g.e., s. 237-264.

¹⁰ John Baylis-Steve Smith, *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*, Oxford University Press, New York 2001, s. 255.

EKONOMİ GÜVENLİĞİ VE TİCARET SAVAŞLARI BAĞLAMINDA ABD-ÇİN REKABETİNİN ANALİZİ

çıkabilecek düzensiz göçler, terörizm ve savaş gibi tehditlerin önündeki en önemli bariyerdir. Dördüncü yaklaşım ekonomi güvenliğine yalnızca ekonomi temelinde bakmaktadır. Bu kapsamda ekonomi güvenliğine ilişkin temel konular kara para ile mücadele, kaçakçılığın önlenmesi, illegal ticari faaliyetlerle mücadele gibi ekonomi alanındaki tehditlerle mücadeledir.¹¹

Dört farklı yaklaşımın bakış açısı özetlenecek olursa, ekonomi güvenliği güvenliğin diğer alanlarıyla iç içe geçmiş bir alandır. Kimi zaman diğer güvenlik alanlarını destekleyen bir payanda, kimi zamansa diğer güvenlik alanlarından ayrı düşünülemeyecek bir güvenlik sektörüdür. Bir diğer bakış açısına göre ekonomi güvenliği, diğer güvenlik alanlarından bağımsız müstakil bir çalışma alanıdır ve bizatihi ekonomik tehditlerle mücadeleyi içeren bir güvenlik sektörüdür.

Günümüzde hemen her ülke serbest piyasa ekonomisini benimsemiştir. Bu nedenle bölgesel ya da küresel ekonomik krizler bütün aktörler için ekonomi güvenliğinin korunması adına en önemli tehditlerden biri olarak kabul edilmektedir.¹² Bunun yanı sıra küreselleşme süreciyle birlikte adeta tek bir ortak pazar haline gelen küresel ekonomik alanda gelir dağılımındaki eşitsizlik her geçen gün derinleşmektedir. Zaten eskiden beri var olan Kuzey-Güney ya da gelişmiş-az gelişmiş ve geri kalmış ülkeler gibi kategorik ayrımlar halen varlığını sürdürmektedir. Bunun ötesinde ekonomik ve sosyal eşitsizlikler çok daha derinlere kök salmaya başlamış ve dünyanın bir kısmı refah içinde yaşarken, geri kalan çoğunluk en temel ekonomik değerlere dahi sahip olamamaktadır.¹³

Ekonomi güvenliği alanında yaşanan bu olumsuz durum, güvenliğin diğer sektörlerini de etkilemektedir. Düzensiz göç hareketleri artmakta, terörist ya da illegal suç yapılanmaları giderek daha kolay taban

11 Vincent Cable, "What is International Economic Security?", *International Affairs*, 71(2), 1995, s. 306-307.

12 Buzan vd., a.g.e., s. 98.

13 Fen Osler Hampson, "Human Security", *Security Studies: An Introduction*, Paul D. Williams, ed., Routledge, London 2008, s. 233-234.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

bulabilmekte ve hemen her toplumda artan yoksullukla birlikte suç oranları da artmaktadır. Ayrıca ekonomi güvenliğindeki bu tarz tehditler çevre güvenliği, enerji güvenliği ve sağlık güvenliği gibi diğer güvenlik sektörlerini de doğrudan ya da dolaylı bir biçimde etkilemektedir.

Ekonomi güvenliği tüm diğer güvenlik alanlarını olumlu ya da olumsuz yönde etkileyen ve bir devletin iç ve dış politika stratejilerine yön veren oldukça önemli bir konudur. Enerji güvenliğinden askeri güvenliğe, çevre güvenliğinden sağlık güvenliğine kadar pek çok güvenlik alanındaki faaliyetler ekonomi güvenliğinde sağlanan başarı ya da başarısızlıklardan doğrudan etkilenmektedir.¹⁴ Eski ABD Savunma Bakanlarından Harold Brown'ın yapmış olduğu ulusal güvenlik tanımı ekonominin güvenlikle olan bağına çok net bir biçimde ortaya koymaktadır. Brown'a göre ulusal güvenlik; bir ülkenin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerin rasyonel ölçütler içinde sürdürebilme yeteneğidir.¹⁵

Ulusal güvenliğin önemli bileşenleri olan savunma sanayinin gelişimi, silah kapasitesi, ordunun modernizasyonu gibi konular doğrudan ekonomik güç ile ilişkilendirilebilecek konulardır. Bunların yanı sıra bir ülke ekonomisinin sürdürülebilir, gelişim ve üretime açık, kendini yenileyen ve en önemlisi halkının refahını koruyan bir yapıya sahip olması gerekmektedir.¹⁶ Ekonomik sıkıntı ya da sarsıntılar bir ülkede sokak hareketlerinden iç savaşa, darbelerden devrimlere kadar pek çok soruna yol açabilir. Bu nedenlerden ötürü ekonomi güvenliğinde zafiyetleri olan bir ülkenin ulusal güvenliği de tehdit altındadır. Bu sebeple ekonomi, ulusal güvenliğin taşıyıcı kolonlarından biri olarak nitelendirilebilir.

14 Sheila R. Ronis, *Economic Security: Neglected Dimension of National Security?*, National Defense University Press, Washington 2011, s.107.

15 David A. Baldwin, "The Concept of Security", *Review of International Studies*, 23(1), 1997, s. 13-14.

16 Gabriel Andrusac, "Economic Security-New Approaches in the Context of Globalization", *Centre for European Studies*, 7(2), 2015, s. 234.

EKONOMİ GÜVENLİĞİ VE TİCARET SAVAŞLARI BAĞLAMINDA ABD-ÇİN REKABETİNİN ANALİZİ

Ekonomi bir ülkenin ulusal güvenliği açısından oldukça önemli bir konudur. Ekonomi güvenliği, çevre güvenliği, enerji güvenliği, kimlik güvenliği, sosyal güvenlik ve askeri güvenlik kavramlarını birbirinden bağımsız alanlar olarak düşünmemek gerekmektedir.¹⁷ Barry Buzan ekonomi güvenliğini; “devletlerin ulusal güçlerini ve refah düzeylerini kabul edilebilir seviyelerde tutabilmek adına gerekli kaynaklara, finansmana ve pazarlara erişimi”¹⁸ şeklinde tanımlamaktadır. Fakat ekonomi güvenliği dendiği zaman yalnızca devletlerin ekonomi alanını ilgilendiren olgu ve olayları algılamak yanlış ve eksik bir yaklaşım olacaktır. Ekonomi güvenliği diğer tüm güvenlik alanlarıyla etkileşim içinde olan bir güvenlik sektörüdür.

Somut bir örnek vermek gerekirse, ekonomi güvenliği söz konusu olduğunda sınır güvenliği konusunun ön plana çıktığı görülmektedir. Küreselleşme süreciyle birlikte devletlerin sınırlarını koruması her geçen gün zorlaşmaktadır. Düzensiz göç hareketleri, ulus-aşırı organize suçlar, silah-enerji-insan kaçakçılığı ve yasadışı ticari faaliyetlerin önündeki en önemli barikat halen ulusal sınırlarlardır. Ekonomi güvenliğinin korunması başta olmak üzere, devletlerin ulusal güvenliklerine yönelik hemen her türlü tehdidi ön-alıcı bir biçimde minimize etmek adına sınır güvenliği önemli bir konu haline gelmiştir.¹⁹ Bu bağlamda Türkiye, Yunanistan ve ABD gibi örneklerde olduğu gibi çoğu devlet sınırlarını fiziksel olarak daha güvenli hale getirme çabasıdadır.

Küreselleşme sürecinde yaşanan teknolojik gelişmeler sonucu ülkelerin kara, deniz ve hava sınırlarına dördüncü bir boyut olarak siber alan da eklenmiştir. Siber dünyanın ekonomi güvenliğindeki yeri belki de geleneksel sınırlardan çok daha önemli hale gelmiştir. Siber alanın öneminin her geçen gün artmasıyla doğrusal bir ilişki içinde olan

¹⁷ Baldwin, *a.g.m.*, s. 23.

¹⁸ Barry Buzan, “New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century”, *International Affairs*, 67(3), 1991, s. 433.

¹⁹ David B. Carter-Paul Poast, “Why Do States Build Walls? Political Economy, Security, and Border Stability”, *Journal of Conflict Resolution*, 61(2), 2017, s. 25.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

ekonomik faaliyetlerde değişim ve dönüşüm yaşamaya başlamıştır. Sanal ticaret hacminin her geçen gün artması, sanal para olgusunun önemli hale gelmesi, sosyal medyadaki ticari faaliyetlerin denetimsizliği gibi pek çok konu devletlerin ekonomi güvenliği içinde ele alınmaya başlamıştır. Çoğu devlet karşılaştıkları bu yeni ekonomik alana gerekli şekilde adapte olamamış ve belli ölçülerde de olsa bu alanı kontrol altına alamamışlardır.

Küreselleşme süreci insanların gündelik hayatlarının her alanında tehdit ve tehlikelerle karşı karşıya kalabildikleri bir ortam yaratmıştır.²⁰ Küreselleşme sürecinin güvenlik alanına en olumsuz yansıması tehditleri gitgide öngörülemez ve komplike hale getirmeye başlamasıdır. Dünyada oluşan “bilgi yığını” devletlerin istihbarat görevlilerinden, akademisyenlere, gazetecilere ve politikacılara kadar hemen herkesin hatalı analizler yapmasına sebep olabilmektedir.²¹ Küreselleşme sürecinde yaşanan gelişmeler ulusal güvenlik kavramının yeniden tanımlanması gerektiğini ortaya koymuştur.

Bu bağlamda, doğal kaynakların ve çevrenin korunması ve demografik sorunlar ulusal güvenlik anlayışları içinde yer almaya başlamıştır.²² Bunun yanı sıra yeni güvenlik anlayışının bir ürünü olan birey/insan güvenliği ise güvenlik olgusunu “korkulardan uzak olma halinden” bir adım daha ileriye taşımaya çalışmakta ve insanların ekonomik, psikolojik, sosyolojik ve siyasi her türlü sahip olamayışına/yoksunluğuna, gördüğü zarar ve tehlide odaklanmaktadır.²³ Bu kapsamda ekonomi güvenliğinin diğer güvenlik sektörlerindeki tehditleri minimize etmek adına çok daha önemli bir alan haline gelmeye başladığı söylenebilir.

20 Zaryab Iqbal, “Health Impact of Violent Conflict”, *International Studies Quarterly*, 50(3), 2006, s. 633.

21 Alan C. Lamborn-Joseph Leggold, *World Politics into the Twenty-First Century*, Pearson, US 2003, s. 507.

22 Jessica Tuchman Mathews, “The Environment and International Security”, Michael T. Klare-Daniel C. Thomas, ed., *World Security Challenges For A New Century*, St. Martin’s Press, New York 1994, s. 274.

23 Nicholas J. Kiersey-Iver B. Neumann, “Circulating on Board the Battlestar”, Nicholas J. Kiersey-Iver B. Neumann ed., *Battlestar Galactica and International Relations*, Routledge, Oxon 2013, s. 13.

EKONOMİ GÜVENLİĞİ VE TİCARET SAVAŞLARI BAĞLAMINDA ABD-ÇİN REKABETİNİN ANALİZİ

Ekonomi güvenliğinin ticaret savaşları boyutuna gelindiğinde konunun daha çok gelişmiş ülkeler ve hatta hegemon güçler arasında cereyan ettiği ama sonuçlarının tüm küresel ekonomiyi etkilediği söylenebilir. Özellikle son yıllarda ABD kaynaklı ticaret savaşları tehdidi yalnızca ABD ve Çin gibi küresel güçleri ilgilendirmemekte, diğer tüm dünya devletleri bu tehlikeli oyundan etkilenmektedir. Ticaret savaşları olarak kavramsallaştırılan bu olgu, ekonomi güvenliğine yönelik tehditleri bertaraf edebilmek adına başvurulan bir yoldur. Ticaret savaşlarının en fazla öne çıkan araçlarından biri (yeni) korumacılık stratejileridir.

SERBEST TİCARET VE KORUMACILIK POLİTİKALARI BAĞLAMINDA EKONOMİ GÜVENLİĞİ VE TİCARET SAVAŞLARI

Geçmişten günümüze ekonomi alanında serbest ticaret ve korumacılık politikaları sürekli bir rekabet içinde olmuştur. Hem fikri düzlemde hem somut pratikte bu iki farklı ekonomik yaklaşım kıyasıya mücadele etmiştir. Serbest ticareti savunanların öncülüğünü yapanlar liberal yaklaşımlar ve kapitalist dünya görüşü olmuştur. Tarihsel süreçte kapitalizm ile liberalizm iç içe geçmeye başlamış ve günümüzdeki küresel ekonomik yapının fikri alt yapısını oluşturmuşlardır.

Kapitalizm ekonomi merkezli olmak üzere sosyolojik, psikolojik, siyasi ve kültürel alanları da etkileyen bir olgudur. En genel anlamda; Üretim-Dağıtım-Tüketim süreçlerini içeren, bireylerin ve bireylerin oluşturduğu yapıların maksimum çıkar elde etmek adına yürüttüğü, seçim-yönlendirme-yarar gibi olgularla ifade edilen ve en nihayetinde hedefi hem mekânsal hem de zamansal açıdan sürekli genişlemek olan bir ekonomik sistemdir.²⁴ Bu sistemin nüvesini bireycilik, çıkar ve özel mülkiyet hakkı

24 Richard Swedberg, "The Economic Sociology of Capitalism: An Introduction and Agenda", Victor Nee-Richard Swedberg, eds., *The Economic Sociology of Capitalism*, Princeton University Press, New Jersey 2005, s.6.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

gibi liberal değerler oluşturmaktadır.²⁵ Fakat burada hemen belirtmek gerekir ki kapitalizmi tek bir tanımla ifade etmek indirgemeci bir yaklaşım olacaktır. Zira kavram pek çok farklı bileşeni ve bakış açısını bünyesinde barındıran, belki de sosyal bilimlerin en tartışmalı kavramlarından biridir.

Kapitalizm madalyonun bir yüzüdür. Madalyonun diğer yüzü olan liberalizmin ekonomi alanındaki en temel yaklaşımı serbest ticaretin önündeki tüm engellerin kaldırılmasıdır. Adam Smith'in bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler (laissez-faire, laissez-passer) sözleriyle özetlenebilecek liberal ekonomi anlayışının özünde özgürlüklerin korunması vardır. Liberal düşüncelerin özellikle Amerika ve İngiltere'de gelişim gösterdiği ve bu nedenle bir nevi Anglo-Sakson ekolü olduğu söylenebilir.²⁶ Liberallerin en temel sorunsallarının insanların refahlarını ve haklarını en iyi şekilde nasıl koruyup, geliştirebiliriz sorusu olduğu söylenebilir.²⁷ Bu soruya buldukları en net cevap bireyin özgürleştirilmesidir.

Bunun yanı sıra liberal yaklaşımın uluslararası ilişkiler disiplinindeki yansımalarına bakıldığında; savaş ve barış çalışmaları, ticaret, uluslararası hukuk ve güç dengesi gibi olguların liberal düşünürlerin başlıca ilgi alanları olduğu söylenebilir.²⁸ Liberal dünya görüşünün uluslararası ilişkiler teorileri içindeki en önemli temsilcisi idealizmdir. Ayrıca İngiliz Okulu, Demokratik Barış Teorisi ve Kozmopolitanizm gibi yaklaşımlar da temelde liberalizmden beslenmektedirler.

Liberallere göre çıkar olgusu da ülkeleri motive etmekte ve bu sayede uluslararası işbirliği ve uluslararası örgütlenmenin önü açılmaktadır. Özellikle ulus ötesi ilişkilerin giderek yoğunlaşması ülkeler arası karşılıklı

25 Ernesto Screpanti, "Capitalist forms and the essence of capitalism", *Review of International Political Economy*, 6(1), 1999, s. 2.

26 Vendulka Kubalkova vd., "Constructing Constructivism", Vendulka Kubalkova vd., eds., *International Relations in a Constructed World*, M. E. Sharpe, New York 1998, s. 11.

27 Eric Laferriere-Peter J. Stoett, *International Relations Theory and Ecological Thought: Towards a Synthesis*, Routledge, London 1999, s. 179.

28 Edwin van de Haar, *Classical Liberalism and International Relations Theory*, Palgrave Macmillan, New York 2009, s. 125.

EKONOMİ GÜVENLİĞİ VE TİCARET SAVAŞLARI BAĞLAMINDA ABD-ÇİN REKABETİNİN ANALİZİ

bağımlılığı giderek arttırmaktadır.²⁹ Karşılıklı bağımlılık yaklaşımının önde gelen üç neo-liberal düşünürü; Ernest Haas, Robert O. Keohane ve Joseph S. Nye'dir. Bu neo-liberal akım, realizmi uluslararası ilişkileri devletlere indirgemesi nedeniyle kıyasıya eleştirmektedirler. Hem aktör düzeyinde hem de ilişki bakımından uluslararası ilişkilerin çok daha çoğulcu (plüralist) bir perspektif içinde değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Bir yandan devlet-dışı aktörlerin analizlere dâhil edilmesi gerektiğini savunurken diğer yandan uluslararası ilişkileri devlet yönetimlerinin birbiriyle ilişkisi olmaktan ziyade, iş dünyasının ekonomik ilişkileri ya da halkların birbirleriyle olan sosyal ilişkileri de kapsayan bir alan olarak görmektedirler.³⁰

Uluslararası ilişkileri, askerler ve diplomatlar arasında bir ilişki olarak gören devlet merkezli geleneksel yaklaşım, Keohane ve Nye tarafından kıyasıya eleştirilmektedir. Arnold Wolfers'ın şu sözleri Keohane ve Nye tarafından yeni bakış açıları için bir referans teşkil etmektedir:³¹

“Vatikan, bir Arap-Amerikan petrol şirketi ya da başka bir devlet-dışı aktör uluslararası ilişkileri etkileme potansiyeline sahiptir. Böylesi bir etkileme gerçekleştiği anda artık onlarda uluslararası arenada bir aktör konumuna yükselmektedirler. Bu aktörlerin uluslararası ya da ulus-ötesi aktörleri etkileme kapasiteleri belki de devletlerden bile fazla olacaktır...”

Liberalizm, kapitalizm ve karşılıklı bağımlılık gibi serbest ticareti savunan yaklaşımlara karşın devletlerin ekonomi güvenliğini korumak adına başvurdukları en geleneksel yöntem korumacılık politikalarıdır. Ekonomik milliyetçilik olarak da adlandırılan korumacılık politikaları dış ticaret alanında devletin kontrolünün esas olduğu bir yaklaşımdır. Tarihin

29 Peter Andreas-Ethan Nadelmann, *Policing the Globe: Criminalization and Crime Control in International Relations*, Oxford University Press, Oxford 2006, s. 8.

30 Peu Ghosh, *International Relations*, PHI Publications, Delhi 2013, s. 7-8.

31 Joseph S. Nye-Robert O. Keohane, “Transnational Relations and World Politics: An Introduction”, *International Organization*, 25(3), 1971, s. 330.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

her döneminde devletlerin zaman zaman bu tarz ekonomik politikalara başvurdukları bilinmektedir. Fakat bu politikanın belki de en geniş kapsamlı ve bu bağlamda ilk örneği merkantilizmdir.

Merkantilizm temelinde devletin ekonomik alanı idare etmesi vardır. Bu tarz bir ekonomik strateji ekonominin gelişmesi ile devletin güçlenmesini eş zamanlı olarak gerçekleştirme çabasının bir ürünüdür. Merkantilist politikalar, yaklaşık olarak 1450'li yıllar ve 1750'li yıllar arası dönemde benimsenen ve özellikle Avrupa'da uygulanan ekonomi stratejileridir. Merkantilist anlayışın hâkim olduğu dönemin temel mantığı güçlü bir devlet olmanın en temel kriterlerinden birinin devlet hazinesinin dolu olması ve bunun sağlanabilmesi adına dış ticarete ihracatın ithalattan fazla olması, diğer bir anlatımla dış ticaret dengesinin ihracat lehine fazla vermesi gerektiğiydi.³²

Merkantilist yaklaşım teorik ya da akademik bir bakış açısından öte siyasi bir doktrin olarak değerlendirilebilir. Böylesi bir doktrinün üç temel unsuru vardır: "Devletin güçlü olması, değerli madenlerin stoklanması ve dış ticarete fazla vermek." Bu üç temel unsurun birbiriyle yakından ilişkisi içinde olduğu bir gerçektir. Dış ticarete yürütülen politikalar ile değerli maden stokları arttırılmakta ve bu artış devletin daha güçlü olmasını sağlamaktadır. Merkantilist anlayış değerli madenler içinde özellikle altın ve gümüşe odaklanmıştır. Çünkü altın ya da gümüş stoklarının fazla olması özellikle savaş dönemlerinde ilgili devletin ulusal gücünü pekiştirmektedir. O dönemde paralı askerlerin maaşları bu madenlerle ödenmiş, yine benzer şekilde donanma ve diğer askeri birliklerin masrafları bu değerli madenlerle karşılanmıştır. Bunun yanı sıra dönemin uluslararası dengelerinde ittifaklar kurmak, diğer ülkelerle anlaşmalar yapabilmek de bu değerli madenler marifetiyle gerçekleştiriliyordu.³³

32 Cahit Aydemir-Hüseyin Haşimi, "Güneş Merkantilizmin Ortaya Çıkışı", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(15), 2006, s. 136.

33 Hasan Sencer Peker, "Avrupa'da Merkantilist Uygulamalar ve Osmanlı Ekonomisi ile Bir Karşılaştırma", *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(1), 2015, s. 2.

EKONOMİ GÜVENLİĞİ VE TİCARET SAVAŞLARI BAĞLAMINDA ABD-ÇİN REKABETİNİN ANALİZİ

Özetlenecek olursa Merkantilist ve neo-merkantilistlere göre ekonomi güvenliği hammadde ve sermaye birikimi sonucu bir ülkenin refahının artırılmasıdır. Altın ve gümüş gibi değerli madenlere sahip olmak ve ekonomik milliyetçilik ideolojisi bu iki bakış açısının temel unsurlarıdır. Konuya Marksist ve sosyalist yaklaşımlar perspektifinden bakıldığında, ekonomi güvenliği demek temelde ekonomik adalet ve eşitliği sağlayabilmek demektir. Marksist ve sosyalist yaklaşımlar, aralarında fikri farklılıklara rağmen, merkantilist ve neo-merkantilistlere benzer şekilde ekonomik milliyetçilik anlayışını benimsemişlerdir.³⁴

Merkantilizm örneğinden hareketle ortaya konmaya çalışılan korumacılık olgusu, en genel biçimde; yabancı menşeli mal ve ürünlerin ülkenin iç piyasasına girişinde sınırlamaya gitmek ya da ülke içinde yerli mal ve ürünlerin yabancı menşeli mal ve ürünlere tercih edilmesi adına yürütülen faaliyetler ve yapılan müdahaleleri içeren tüm düzenlemeler şeklinde tanımlanabilir. Korumacılık bağlamında değerlendirilebilecek uygulamalar: İthalata kota koymak ya da ithalat yasakları getirmek, gümrük vergi veya harçlarını arttırarak gümrük duvarlarını yükseltmek, döviz tahsisini sınırlamak, sübvansiyonlar, anti-damping uygulamaları ve en önemlisi yerli üreticileri dış rakiplerine karşı korumak adına atılan her türlü adım bu kapsamda değerlendirilebilecek belli başlı önlemlerdir.³⁵

Tarihsel süreçte serbest ticaret anlayışı ve korumacılık önlemleri adeta birbirleriyle rekabet edencesine devletler tarafından benimsenmiştir. Devletleri bu tarz açık ve kapalı ekonomi modellerini benimsemeye iten pek çok içsel ve dışsal faktör vardır. Örneğin kimi zaman çıkar gruplarının baskıları sonucu devletler korumacı politikalara yönelebilmektedirler.³⁶ Kimi zaman da başka ülkeleri cezalandırmak ya da ittifak anlaşmaları

³⁴ Barry Buzan vd., *a.g.e.*, s. 95-96.

³⁵ Nuran Ertürk "Ticaret Savaşları ve Dünya Ekonomisine Etkileri", *Fiscaoeconomia*, 1(2), 2017, s. 91-92.

³⁶ Gene M. Grossman and Elhanan Helpman, "Trade Wars and Trade Talks", *Journal of Political Economy*, 103(4), 1995, s. 704.

nedeniyle bu tarz ekonomi stratejileri ortaya konabilir. Bu bağlamda ticaret savaşlarının yeni bir olgu olmadığı ve çeşitli sebeplerle bu savaşların her zaman var olacağı söylenebilir.

Korumacılık ve ticaret savaşları söyleminin günümüzde yeniden güçlenmesinin en önemli sebeplerinden biri ABD'nin Çin'in ekonomik meydan okumasını en önemli ulusal güvenlik tehdidi olarak tanımlamasıdır. Özellikle Donald Trump'ın iktidara gelmesinden sonra ticaret savaşları söylemi sıklıkla dillendirilmeye başlanmış ve Çin'in ekonomik yükselişini durdurabilmek adına yürütülecek mücadele ABD'nin en önemli ulusal stratejisi haline gelmiştir.

ABD-ÇİN REKABETİNİN EKONOMİ GÜVENLİĞİ VE TİCARET SAVAŞLARI ÜZERİNDEN ANALİZİ

Uluslararası ilişkilerdeki en temel unsurun ekonomi olduğuna dair pek çok yaklaşım vardır. Geçmişten günümüze dünyayı kontrol eden büyük güçlerin ya da hegemonik yapıların en önemli özelliğinin ekonomik alanı domine etmeleri olduğu bilinmektedir. Ekonomi alanındaki bu denetleyici ve düzenleyici rolleri büyük güçlerin en temel ortak özelliğidir.³⁷ ABD de küresel bir güç olarak ekonomik alanda en büyük söz sahibidir. Özellikle Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte ABD tek hegemon olarak kalmış ve o tarihten itibaren en temel motivasyonu tek hegemon olma konumunu korumak olmuştur. Ekonomi başta olmak üzere siyasi, askeri, kültürel ve diplomatik güç unsurlarını kullanarak tek hegemon olarak kalma stratejisini uzun yıllar devam ettiren ABD, bu konumuna karşı önemli meydan okumalarla karşı karşıya kalmaya başlamıştır.³⁸ Bu meydan okumalardan en güçlüsü Çin'in ekonomik yükselişi olarak görülmektedir.

37 Kadir Ertaç Çelik-Mehmet Seyfettin Erol, "Kuşak-Yol Girişimi Bağlamında ABD'nin İran Politikasının Analizi", *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 2019, s. 12.

38 Mehmet Seyfettin Erol, "11 Eylül Sonrası Türk Dış Politikasında Vizyon Arayışları ve Dört Tarz-ı Siyaset", *Gazi Akademik Bakış*, 1(1), 2007, s.51.

EKONOMİ GÜVENLİĞİ VE TİCARET SAVAŞLARI BAĞLAMINDA ABD-ÇİN REKABETİNİN ANALİZİ

ABD'nin uluslararası ekonomi alanındaki en temel araçları ya da argümanları serbest ticaret üzerine kurulu bir sistem ve bu sistemin temel yapı taşı olan liberal değerlerdir. Liberal dünya düzeninin öncülüğünü yapan ABD'nin başlattığı ticaret savaşları, Soğuk Savaş sonrası ortaya atılan liberal yeni dünya düzeni söyleminin de sonu mu geldi sorusunu akla getirmektedir. ABD'nin küresel hegemonya yarışında en büyük tehdit olarak algıladığı Çin'i dengelemek adına yürüttüğü bu savaş, belki de uzun yıllardır sürdürülen geldiği liberal söylemlere en büyük darbeyi vurmuştur. ABD'nin 2. Dünya Savaşı'ndan sonra benimsediği ve söylemlerine yansıttığı "serbest piyasa demokrasileri" anlayışı kapitalist genişleme eğilimleriyle taban tabana zıttır.³⁹ Helen Milner'ın altını çizdiği gibi ülkeler ekonomik krizlerle karşılaştıklarında demokratik değerlere sahip olsalar dahi, korumacı önlemler olarak liberal değerleri bir kenara bırakabilirler. ABD'nin 2008 yılında yaşadığı ekonomik kriz tam da Milner'ın altını çizdiği noktanın somut tezahürüdür.⁴⁰ ABD'nin başlattığı ticaret savaşları kapitalist ekonomik sistemin sonunu getiremeye dahi, kapitalizmin korumacı versiyonunun liberal yönünün önüne geçebileceği bir döneme girilebilir. Böylesi bir gelişme diğer dünya devletlerini de oldukça yakından ilgilendirmektedir. ABD'nin korumacı anlayışına karşı diğer devletlerin de ekonomi politika ve stratejilerinde köklü değişiklikler olması muhtemel dâhilindedir.

Uluslararası ticaretin serbestleştirilmesi yönünde belki de son yüzyıldır öncü ülke olan ABD, ironik bir şekilde, 2008 ekonomik krizinden ve özellikle Donald Trump'un iktidara gelmesinden sonra yeni korumacılık

39 Nana De Graaff-Bastiaan Van Apeldoorn, "US-China Relations and the Liberal World Order: Contending Elites, Colliding Visions?", *International Affairs*, 94(1), 2018, s. 113.

40 Helen V. Milner, "The Political Economy of International Trade", *Annual Review of Political Science*, 2(1), 1999, s. 112.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

olarak adlandırılan bir yaklaşım ve strateji benimsemiştir. ABD'nin bu yeni stratejisi dünya kamuoyunda ve diğer devletlerde tedirginlik yaşanmasına sebep olmuş ve özellikle son yıllarda "Ticaret Savaşları" söylemi ön plana çıkmıştır. Trump, 2018 yılında twitter üzerinden yaptığı açıklamada Çin'e karşı uygulamaya konan korumacı önlemlerin ABD'ye yaklaşık 100 milyar dolar kazandıracağını ileri sürmüştür.⁴¹ Fakat bu tahmin son derece iyimserdir. Zira bu tahmin Çin bu hamleye karşı sessiz kalacak ya da diğer ülkeler ve uluslararası ekonomik sistem bu önlemlerden olumsuz etkilenmeyecek varsayımına dayalıdır. Bu varsayım mevcut küresel ekonomik dengelerin göz ardı edildiği anlamına gelmektedir. O nedenle 100 milyar dolar kar elde edeceğini uman Trump yönetimi, yürütmüş olduğu bu ekonomi stratejisi ile ABD'nin küresel ekonomi içindeki payını azaltarak, Amerikan ekonomisine büyük zararlar verebilecek gelişmelerin de önünü açmıştır.

Trump döneminde Çin'e karşı özellikle tarım ürünleri konusunda korumacılık önlemleri devreye sokulmuştur. Burada temel amacın Amerikan üreticilerini korumak olduğu söylene de gerçek hedef Çin'e karşı dış ticaret açığının azaltılmasıydı. Tarım ürünlerinin yanı sıra küçük hava araçları, tekstil, elektronik eşyalar gibi alanlarda da ABD'nin Çin'e karşı korumacı politikaları devreye soktuğu görülmektedir.⁴² Aşağıdaki tablo hem iki ülkenin son yirmi yıllık ekonomik performanslarını ortaya koymakta hem de özellikle ticaret savaşları söyleminin güçlendiği 2018 yılından sonraki dönemde değişim yaşanıp yaşanmadığının anlaşılmasını da kolaylaştırmaktadır.

41 "Trade Wars, Trump Tariffs and Protectionism Explained", *BBC*, <https://www.bbc.com/news/world-43512098>, (Erişim Tarihi: 18-02-2022)

42 "Donald Trump Considering New \$100bn Tariff on Chinese Goods as Trade Feud Escalates", *The Guardian*, <https://www.theguardian.com/us-news/2018/apr/05/trump-china-trade-war-new-tariff-proposal-100-billion>, (Erişim Tarihi: 08.03.2022).

EKONOMİ GÜVENLİĞİ VE TİCARET SAVAŞLARI BAĞLAMINDA ABD-ÇİN REKABETİNİN ANALİZİ

Tablo 1: 2000-2020 Yılları Arası Dönemde ABD ve Çin Ekonomisinin Karşılaştırılması⁴³

YIL	ABD Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (PPP) ⁴³	ÇİN Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (PPP)	ABD Kişi Başına Düşen Milli Gelir (PPP)	ÇİN Kişi Başına Düşen Milli Gelir (PPP)	ABD Büyüme Hızı	ÇİN Büyüme Hızı
2020	20,936.60 \$	24,273.40 \$	63,544 \$	17,312 \$	-3.486	2.300
2019	21,433.20	23,443.70	65,280	16,773	2.161	5.950
2018	20,611.90	21,739.10	63,064	15,609	2.996	6.750
2017	19,543.00	19,887.00	60,110	14,344	2.333	6.947
2016	18,745.10	18,712.10	58,021	13,573	1.711	6.849
2015	18,238.30	17,796.70	56,863	12,979	3.076	7.041
2014	17,527.20	17,121.30	55,050	12,550	2.526	7.426
2013	16,784.80	16,185.10	53,107	11,924	1.842	7.766
2012	16,197.00	15,124.50	51,603	11,198	2.250	7.864
2011	15,542.60	13,844.40	49,883	10,300	1.551	9.551
2010	14,992.10	12,378.80	48,467	9,254	2.564	10.636
2009	14,448.90	11,059.90	47,100	8,308	-2.537	9.399
2008	14,712.80	10,033.20	48,383	7,574	-0.137	9.651
2007	14,451.90	8,975.59	47,976	6,811	1.876	14.231
2006	13,814.60	7,651.86	46,299	5,837	2.855	12.721
2005	13,036.60	6,588.93	44,115	5,054	3.513	11.395
2004	12,213.70	5,736.26	41,713	4,426	3.799	10.114
2003	11,458.20	5,072.83	39,496	3,937	2.861	10.038
2002	10,936.40	4,526.02	38,023	3,535	1.742	9.134
2001	10,581.80	4,082.65	37,133	3,210	0.998	8.336
2000	10,252.30	3,687.63	36,335	2,921	4.127	8.490

⁴³ Dünya Bankası, <https://statisticstimes.com/economy/united-states-vs-china-economy>, (Erişim Tarihi: 18.02.2022).

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Tabloda ilk göze çarpan veri 2000-2020 yılları arası dönemde iki ülkenin de gayri safi yurt içi hasılasının yükselmiş olmasıdır. ABD'nin 2020 rakamları bu durumun istisnasıdır. Ayrıca iki ülkenin büyüme yüzdelerine bakıldığında, Çin'in çok daha yüksek bir büyüme eğiliminde olduğu görülmektedir. Kişi başına düşen milli gelir söz konusu olduğunda da benzer bir istatistiksel eğilim ortaya çıkmaktadır. Her iki ülke de bu konuda her yıl bir önceki yıla göre aşama kaydetmiş olsa da Çin'deki artış katsayısı ABD'nin çok üstündedir.

ABD'de yaklaşık olarak 2000 senesinde 36,000 dolar olan kişi başına düşen milli gelir 2020'de 63,000 dolara yükselmiş; yani % 75'e yakın bir artış olmuştur. Çin'in kişi başına düşen milli gelir artışı bunun çok daha üstünde gerçekleşmiş ve yaklaşık % 550'lik bir artış yaşanmıştır. Son olarak iki ülkenin son yirmi yıllık hızlarına bakıldığında Çin'in ABD'den çok daha hızlı bir ekonomik büyüme yaşadığı görülmektedir. ABD'nin ticaret savaşları söylemini devreye soktuğu ve Çin'e karşı kısmi de olsa korumacılık kapsamında önlemler almaya başladığı 2018 ve sonrası dönemde iki ülke arasındaki ekonomik eğilimlerde hemen hemen hiç değişim yaşanmadığı tablodan çıkarılacak bir diğer sonuçtur. Bu kapsamda ABD'nin yeni korumacılık bağlamında aldığı önlemlerle Çin'in ekonomik yükselişini durduramadığı söylenebilir.

İki ülke arasındaki dış ticaret dengelerine bakıldığında, Çin'in uzun yıllardır ABD'den önemli ölçüde kar elde ettiği görülmektedir. Çin'in ABD ile yaptığı dış ticaretten: 2021'de 319, 2020'de 310, 2019'da 344, 2018'de 418, 2017'de 375, 2015'de 346.....2001'de 83, 2000'de 83, 1999'da 68, 1998'de 56 milyar dolarlık bir cari fazla elde ettiği görülmektedir. Bu denge, 1986'da 1,6, 1987'de 2,7 milyar dolar iken her yıl makas açılmış ve Çin ikili dış ticaret noktasında önemli kazanımlar elde etmiştir.⁴⁴ İki ülke arasında dış ticarete yaşanan bu gelişme ABD'nin belki de en fazla

44 "Trade in Goods with China", *Census*, <https://www.census.gov/foreign-trade/balance/c5700.html>, (Erişim Tarihi: 18.02.2022).

EKONOMİ GÜVENLİĞİ VE TİCARET SAVAŞLARI BAĞLAMINDA ABD-ÇİN REKABETİNİN ANALİZİ

rahatsızlık duyduğu konuların başında gelmektedir. ABD yönetiminin yeni korumacılık araçları ile elde etmek istediği en önemli sonuçlardan biri de iki ülke arasındaki bu dış ticaret dengesizliğini minimize etmek olabilir.

ABD'nin dış ticaret verilerine bakıldığında uzun yıllardır ihracatın ithalatı karşılayamadığı ve bundan dolayı sürekli dış ticaret açığı verdiği görülmektedir. Amerikan ekonomisi 2020'de 611, 2019'da 609, 2018'de 555, 2017'de 512, 2016'da 526, 2015'de 507 milyar dolar dış ticaret açığı vermiştir. Aynı yıllar temel alındığında Çin: 2020'de 366, 2019'da 164, 2018'de 106, 2017'de 215, 2016'da 255, 2015'de 507 milyar dolar dış ticaret fazlası vermiştir.⁴⁵

Bu kapsamda yalnızca iki ülke arasındaki dış ticarete Çin'in lehine olan eğilimin, benzer şekilde iki ülkenin diğer ülkelerle yaptığı dış ticarete de devam ettiği görülmektedir. Dış ticaretinde sürekli açık veren ABD, dış ticaretinde sürekli fazla veren Çin karşısında oldukça geridedir. İki ülkenin ekonomik performansları değerlendirildiğinde ABD'nin Çin'in yükselişini ve ekonomik meydan okumasını şimdilik engelleyemediği ortaya çıkmaktadır. Zaten ABD'nin ticaret savaşları ve korumacılık önlemlerini devreye sokmasının en önemli nedenlerinden biri de iki ülke arasındaki ekonomik performans farklılığından duyduğu rahatsızlıktır.

Konuya özel sektör açısından bakıldığında Amerikan şirketlerinin Çin'in ticari işletmelerinin çok daha önünde olduğu görülmektedir. 2021 yılı rakamlarına göre dünyanın en değerli 100 şirketi içinde Çin'in 12 şirketi bulunurken, ABD'li şirketlerin sayısı 60'tır. Marka değeri en yüksek 10 şirkete bakıldığında hiçbir Çinli şirketin ilk 10'a giremediği, buna

⁴⁵ "Trade Balance Deficit", *Macrotrends*, <https://www.macrotrends.net/countries/USA/united-states/trade-balance-deficit>, (Erişim Tarihi: 18.02.2022).

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

karşılık ilk 10'da 8 ABD'li şirketin olduğu görülmektedir.⁴⁶ Genel ekonomik göstergeler Çin'in lehine olsa dahi ABD'nin özel sektör devreye girdiğinde Çin'in oldukça önünde yer aldığı çok net bir biçimde ortadadır.

ABD ve Çin'in ekonomik göstergeleri bu iki ülkenin "ulusal gücünü" kıyaslamak adına kullanılacak verilerden yalnızca biridir. Bu sebeple sadece ekonomik verilerden hareketle iki ülkenin güç karşılaştırması yapılması rasyonel değildir. ABD'nin askeri kapasitesinin Çin'in oldukça üzerinde olduğu bilinmektedir. Yine benzer şekilde ABD'nin önemli bir kültürel hegemonya üstünlüğü vardır. Sinema, müzik, edebiyat gibi kültürel öğelerin yanı sıra sanal dünyanın ve özellikle de sosyal medyanın kontrolü ABD'li şirketlerin elindedir. ABD'deki üniversitelerin akademik alanı domine ettiği ve bilimsel yeniliklerde de Çin'in önünde olduğu bir gerçektir.

Bunların yanı sıra ABD'nin NATO, Dünya Bankası ve IMF gibi uluslararası örgütler vasıtasıyla da ulusal gücünü koruduğu bilinmektedir. İngiltere, Kanada, Avustralya, İsrail, Suudi Arabistan gibi önemli ülkelerle de neredeyse yekpare bir bütün olarak varlığını güçlendirmektedir. Kendi ülkesinde enerji kaynaklarına sahip olma ve diğer ülkelerin enerji kaynaklarını kontrol etme konusunda da ABD'nin Çin karşısında oldukça önemli bir üstünlüğü bulunmaktadır.

Tüm bu unsurlar göz önünde bulundurulduğunda ABD'nin ulusal güç bağlamında Çin'den çok daha önemli avantajları olduğu söylenebilir. Çin'in ekonomik meydan okuması ve bu alanda ABD'nin önüne geçmesi önemli bir başarıdır. Fakat bu ekonomik avantajların diğer alanlara etkisini zaman gösterecektir. Özetle, ekonomik göstergeler ulusal gücün en önemli bileşenlerinden biri olmakla beraber diğer ulusal güç unsurlarıyla birlikte analizlere dâhil edilmeli ve bu iki büyük devletin ulusal güç karşılaştırması bu geniş perspektif üzerinden yapılmalıdır.

⁴⁶ *Companies Market Cap*, <https://companiesmarketcap.com/>, (Erişim Tarihi: 27.02.2022).

EKONOMİ GÜVENLİĞİ VE TİCARET SAVAŞLARI BAĞLAMINDA ABD-ÇİN REKABETİNİN ANALİZİ

SONUÇ

Tarihsel sürece bakıldığında büyük bölgesel ya da küresel savaşların başlangıç evrelerinin ekonomik nedenlerle örülü olduğu görülecektir. Birinci ve İkinci Dünya Savaşları bu gerçekliğin en somut örnekleridir. Bu nedenle ekonomi ve savaş ya da güvenlik olguları arasında neden-sonuç ilişkisi bulunmaktadır. Ekonomi güvenliği her devlet için en öncelikli ulusal güvenlik alanlarından biri olagelmıştır. Ekonomi alanında yaşanan sıkıntıların zincirleme bir reaksiyonla diğer tüm ulusal güvenlik alanlarını olumsuz yönde etkilemesi, devletlerin ekonomi güvenliğine özel bir önem vermesini beraberinde getirmiştir. Çalışmanın ilk bölümünde belirtildiği gibi ekonomi güvenliği her devlet için öncelik verilen konulardan biri olsa da konuya bakış açısı ülkeden ülkeye değişkenlik göstermektedir. Az gelişmiş, gelişmiş ya da hegemon devletler açısından ekonomi güvenliğinin anlam ve yorumları farklılaşmaktadır. Yine ekonomi güvenliği yalnızca devlet düzeyinde değil, birey ve sistem düzeyinde incelenen önemli bir alandır.

Küreselleşmeyle birlikte oldukça karmaşık hâle gelen uluslararası ilişkiler alanı, güvenlik çalışmalarının da bu yapısal dönüşümden etkilenmesine yol açmıştır. Geleneksel olarak belirli tehditler üzerine kurulu güvenlik anlayışı, yerini çok katmanlı bir uluslararası ve küresel güvenlik anlayışına bırakmaktadır. Uluslararası güvenlik söz konusu olduğunda artık konunun “uluslar” ile sınırlı olmadığı ve çeşitli aktörlerinde oyuna dâhil olduğu görülmektedir. Artık uluslararası güvenlik dendiğinde, bazen çok uluslu şirketleri, bazen hükümetler dışı sivil toplum örgütlerini de denkleme dâhil etmek gerekmektedir. Hatta bir birey dahi uluslararası güvenliğin süjesi olabilmekte, devletler arasında çok önemli bir güvenlik aktörüne dönüşebilmektedir. Bundan dolayı ekonomi güvenliği olgusu da bireyleri, toplumsal grupları, çok uluslu şirketleri, devletleri ve uluslararası örgütleri birbirleriyle etkileşim halinde olan aktörler olarak gören bir yaklaşımdır. Çok farklı bileşenler ve çok katmanlı yapılar ekonomi güvenliği analizlerine dâhil edilmektedir.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Ekonomi güvenliğine gelişmiş ülkeler perspektifinden bakıldığında en önemli konulardan birinin korumacılık ve serbest ticaret anlayışlarının ne zaman, kime karşı ve hangi nedenle uygulanacağı konusundaki politikalar olduğu görülmektedir. Gelişmiş ülkelerin büyük bir kısmı liberal ekonomik modeli benimsemiş olan ve dolayısıyla serbest ticareti savunan devletlerdir. Yüzyıllardır süregelen bu anlayış özellikle son yıllarda korumacılık politikaları ile gölgelenmiştir. Merkantilizm benzeri korumacı önlemler özellikle küresel ekonomik rekabetteki en etkili araçlardan biri haline gelmiştir. Gelişmiş ülkelerin liberal ekonomi anlayışından uzaklaşmaya başlaması özellikle kendi değerleri ile çelişmeleri anlamına gelmektedir.

Bu bağlamda ekonomi güvenliğine yönelik tehdit algılamalarının kimi zaman devletleri asli değerleriyle çelişen politika ve stratejiler benimsemesini beraberinde getirdiği söylenebilir. ABD'nin 2007-2008 döneminde yaşadığı ekonomik kriz, Çin'in ABD hegemonyasına ekonomik meydan okuyuşu ve en nihayetinde Donald Trump'ın ABD Başkanı olması gibi etkenlerle dillendirilmeye başlayan ticaret savaşları söylemi tüm dünya ülkelerini yakından ilgilendiren bir konu haline gelmiştir. ABD'nin başlattığı ticaret savaşları her şeyden önce kendi değerleriyle çelişen bir yaklaşımdır. Uzun yıllardır diğer bazı devletleri liberal değerlere, özgürlüklere ve dünya ekonomik düzenine karşı olmakla suçlayan ABD yönetimi, bu değerlerden en fazla uzaklaşan ülkelerden biri konumuna gelmiştir. ABD'nin Trump yönetimi ile başlattığı ticaret savaşları sürdürülebilir bir strateji değildir. Zira kısa dönemde ABD'nin ulusal sermayedarlarını rahatlatacak bu tarz korumacı politikalar, uzun dönemde sürdürülebilir ve rasyonel değildir.

Küreselleşme sürecinin itici etkisiyle dünya ekonomisi artık oldukça entegre hale gelmiştir. ABD'nin küreselleşme sürecinin ortaya çıkardığı bu gerçekliği geri döndürebilmesi ve içe kapanık bir ekonomi modeli

EKONOMİ GÜVENLİĞİ VE TİCARET SAVAŞLARI BAĞLAMINDA ABD-ÇİN REKABETİNİN ANALİZİ

benimsemesi bu nedenle olasılık dâhilinde değildir. Fakat ABD'nin başlattığı ticaret savaşlarının ilerleyen dönemlerde sıcak çatışmaya dönüşmesi ve ekonomi alanında başlayan bu savaşın askeri alana sıçrayabileceği olasılığı göz ardı edilmemelidir. ABD-Çin rekabetinin gelecekteki seyrini etkileyecek en önemli unsurlardan biri de diğer büyük güçlerin izlediği politika ve stratejiler olacaktır. Rusya, Almanya ve Hindistan gibi büyük güçlerin ABD-Çin rekabetindeki pozisyonları bu rekabetteki en temel belirleyicilerden biridir. Trump sonrası Biden yönetiminin Çin'e karşı tavrı henüz net değildir. Bir yandan iki ülke arasında yakınlaşma çabaları söz konusu iken, diğer taraftan temel bazı sorunlar derinleşmektedir.

KAYNAKLAR

ANDREAS, Peter-Ethan Nadelmann, *Policing the Globe: Criminalization and Crime Control in International Relations*, Oxford University Press, Oxford 2006.

ANDRUSEAC, Gabriel, "Economic Security-New Approaches in the Context of Globalization", *Centre for European Studies*, 7(2), 2015, s. 232-240.

AYDEMİR, Cahit-Hüseyin Haşimi, "Güneş Merkantilizmin Ortaya Çıkışı", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(15), 2006, s. 136-158.

BALDWIN, David A., "The Concept of Security", *Review of International Studies*, 23(1), 1997 s. 5-26.

BAYLIS, John-Steve Smith, *The Globalization of World Politics -An Introduction to International Relations-*, Oxford University Press, New York 2001.

BROOKS, David Jonathan, "What is Security: Definition Through Knowledge Categorization", *Security Journal*, 23(3), 2010, s. 225-239.

BUZAN, Barry, "New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century", *International Affairs*, 67(3), 1991, s. 431-451.

BUZAN, Barry vd., *Security: A New Framework for Analysis*, Lynne Rienner Publishers, London 1998.

BUZAN, Barry, *People, States and Fear People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*, Harvester Wheatsheaf, New York 1991.

CABLE, Vincent, "What is International Economic Security?", *International Affairs*, 71(2), 1995, s. 305-324.

EKONOMİ GÜVENLİĞİ VE TİCARET SAVAŞLARI BAĞLAMINDA ABD-ÇİN REKABETİNİN ANALİZİ

CARTER, David B.-Paul Poast, "Why Do States Build Walls? Political Economy, Security, and Border Stability", *Journal of Conflict Resolution*, 61(2), 2017, s. 1-32.

ÇELİK, Kadir Ertaç-Mehmet Seyfettin Erol, "Kuşak-Yol Girişimi Bağlamında ABD'nin İran Politikasının Analizi", *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 2019, s. 11-41.

DE GRAAFF, Nana-Bastiaan Van Apeldoorn, "US-China Relations and the Liberal World Order: Contending Elites, Colliding Visions?", *International Affairs*, 94(1), 2018, s. 113-131.

EROL, Mehmet Seyfettin, "11 Eylül Sonrası Türk Dış Politikasında Vizyon Arayışları ve Dört Tarz-ı Siyaset", *Gazi Akademik Bakış*, 1(1), s. 33-55.

ERTÜRK, Nuran, "Ticaret Savaşları ve Dünya Ekonomisine Etkileri", *Fiscaeconomia*, 1(2), 2017, s. 88-112.

GHOSH, Peu, *International Relations*, PHI Publications, Delhi 2013.

GROSSMAN, Gene M.-Elhanan Helpman, "Trade Wars and Trade Talks", *Journal of Political Economy*, 103(4), 1995, s. 675-708.

HAMPSON, Fen Osler, "Human Security", *Security Studies: An Introduction*, Paul D. Williams, ed., Routledge, London 2008, s. 229-243.

Companies Market Cap, <https://companiesmarketcap.com/>, (Erişim Tarihi: 27.02.2022).

Dünya Bankası, <https://statisticstimes.com/economy/united-states-vs-china-economy>, (Erişim Tarihi: 18.02.2022).

"Trade Wars, Trump Tariffs and Protectionism Explained", *BBC*, <https://www.bbc.com/news/world-43512098>, (Erişim Tarihi: 18-02-2022).

"Trade in Goods with China", *Census*, <https://www.census.gov/foreign-trade/balance/c5700.html>, (Erişim Tarihi: 18.02.2022)

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

“Introduction”, ICRC, <https://www.icrc.org/en/document/introduction-economic-security>, (Erişim Tarihi: 03.03.2022).

“Trade Balance Deficit”, Macrotrends, <https://www.macrotrends.net/countries/USA/united-states/trade-balance-deficit>, (Erişim Tarihi: 18.02.2022).

“Donald Trump Considering New \$100bn Tariff on Chinese Goods as Trade Feud Escalates”, *The Guardian*, <https://www.theguardian.com/us-news/2018/apr/05/trump-china-trade-war-new-tariff-proposal-100-billion>, (Erişim Tarihi: 08.03.2022).

“A New Global Deal Must Promote Economic Security”, *United Nations*, <https://www.un.org/development/desa/dspd/2021/01/a-new-global-deal-must-promote-economic-security/>, (Erişim Tarihi: 25.02.2022).

IANIOGLO, Alina-Tatjana Polajeva, “Origin and Definition of the Category of Economic Security of Enterprise”, 9. *International Scientific Conference Business and Management*, Vilnius 2016, s. 1-8.

IQBAL, Zaryab, “Health Impact of Violent Conflict”, *International Studies Quarterly*, 50(3), 2006, s. 631-649.

KIERSEY, Nicholas J.-Iver B. Neumann, “Circulating on Board the Battlestar”, Nicholas J. Kiersey-Iver B. Neumann, ed., *Battlestar Galactica and International Relations*, Routledge, Oxon 2013.

KUBALKOVA, Vendulka vd., “Constructing Constructivism”, Vendulka Kubalkova, vd., ed., *International Relations in a Constructed World*, M. E. Sharpe, New York 1998.

LAFERRIERE, Eric-Peter J. Stoett, *International Relations Theory and Ecological Thought: Towards a Synthesis*, Routledge, London 1999.

LAMBORN, Alan C.-Joseph Leggold, *World Politics into the Twenty-First Century*, Pearson, New York 2003.

EKONOMİ GÜVENLİĞİ VE TİCARET SAVAŞLARI BAĞLAMINDA ABD-ÇİN REKABETİNİN ANALİZİ

MATHEWS, Jessica Tuchman, "The Environment and International Security", Michael T. Klare and Daniel C. Thomas, ed., *World Security Challenges for A New Century*, St. Martin's Press, New York 1994, s. 274-289.

MILNER, Helen V., "The Political Economy of International Trade", *Annual Review of Political Science*, 2(1), 1999, s. 91-114.

NYE, Joseph S.-Robert O. Keohane, "Transnational Relations and World Politics: An Introduction", *International Organization*, 25(3), 1971, s. 329-349.

PEKER, Hasan Sencer, "Avrupa'da Merkantilist Uygulamalar ve Osmanlı Ekonomisi ile Bir Karşılaştırma", *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(1), 2015, s. 1-12.

RONIS, Sheila R., *Economic Security: Neglected Dimension of National Security?*, National Defense University Press, Washington 2011.

SCREPANTI, Ernesto, "Capitalist Forms and the Essence of Capitalism", *Review of International Political Economy*, 6(1), 1999, s. 1-26.

SWEDBERG, Richard, "The Economic Sociology of Capitalism: An Introduction and Agenda", Victor Nee-Richard Swedberg, eds., *The Economic Sociology of Capitalism*, Princeton University Press, New Jersey 2005, s. 3-40.

VAN DE HAAR, Edwin, *Classical Liberalism and International Relations Theory*, Palgrave Macmillan, New York 2009.

STRUCTURED ABSTRACT

The phenomenon of economy is one of the most fundamental subjects of international relations. It is known that, in the historical process, the problem of economic-based sharing is largely on the basis of the struggle between states. But the transformation of the economy as a security sector into a stand-alone workplace is relatively new. Economic security has a multidimensional and multi-layered structure and is an interdisciplinary field of study. Many different disciplines such as international relations, political science, economics, security, strategy, sociology and geography contribute to economic security studies from different perspectives. When it comes to economic security, the subject has different perceptions at the actor level.

Economic security analyzes can be made at the individual, social group, state, regional or international level. If the issue is handled at the state level, a categorical distinction can be made in the context of underdeveloped/laggard, underdeveloped and developed countries. In the study, economic security is discussed at the state level. In addition, the perception of economic security of developed countries is focused on. In particular, the US-China global hegemonic struggle is chosen as a sample, and the concept of trade wars is analyzed based on this sample in the study. It is tried to reveal the understanding of economic security of developed states through free trade-protectionism competition, which is at the center of trade wars.

When looking at economic security from the perspective of developed countries, one of the most important issues is the policies regarding when, against whom and for what reason protectionism and free trade understandings will be applied. Most of the developed countries are states that have adopted the liberal economic model and therefore advocate free trade. This understanding, which has been going on for

EKONOMİ GÜVENLİĞİ VE TİCARET SAVAŞLARI BAĞLAMINDA ABD-ÇİN REKABETİNİN ANALİZİ

centuries, has been overshadowed by protectionism policies, especially in recent years. Protectionist measures such as mercantilism have become one of the most effective tools in global economic competition. The fact that developed countries move away from the liberal economy approach means that they contradict their own values.

The trade wars initiated by the US, which is the pioneer of the liberal world order, raise the question of whether the liberal new world order that was put forward after the Cold War has come to an end. This war waged by the US to balance China, which it perceives as the greatest threat in the race for global hegemony, has perhaps dealt the biggest blow to the liberal discourses it has been pursuing for many years. The understanding of “free market democracies” adopted by the US after the Second World War and reflected in its discourses is in stark contrast to the capitalist expansion tendencies.

Even if countries have democratic values when faced with economic crises, they can set aside liberal values by taking protective measures. The approach put forward by the US after the economic crisis in 2008 is one of the most concrete examples of this. Even if the trade wars initiated by the US cannot bring an end to the capitalist economic system, a period can be entered in which the liberal aspect of the protectionist version of capitalism can be prevented. Such a development concerns other world states very closely. It is possible that there will be radical changes in the economic policies and strategies of other states against the protectionist approach of the US.

The economic indicators of the US and China are only one of the data that can be used to compare the “national power” of these two countries. For this reason, it is not rational to compare the power of two countries based only on economic data. It is known that the military capacity of the US is considerably higher than that of China. Similarly, the US has an important cultural hegemony superiority. In addition to cultural elements

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

---

such as cinema, music and literature, the control of the virtual world and especially social media is in the hands of US companies. It is a fact that universities in the US dominate the academic field and are ahead of China in scientific innovations.

In addition to these, it is known that the US maintains its national power through international organizations such as NATO, the World Bank and the IMF. It strengthens its existence as an almost monolithic whole with important countries such as England, Canada, Australia, Israel and Saudi Arabia. The US has a significant advantage over China in terms of owning energy resources in its own country and controlling the energy resources of other countries. Considering all these factors, it can be said that the US has much more important advantages than China in terms of national power. China's economic challenge and overtaking the US in this area is an important achievement. However, time will show the impact of these economic advantages on other areas.

In summary, although economic indicators are one of the most important components of national power, they should be included in the analysis together with other national power elements, and the national power comparison of these two great states should be made through this broad perspective.